

10. Зомбарт В. Буржуа. Этюды по истории духовного развития современного экономического человека / Вернер Зомбарт. – М.: Соцэкгиз, 1964. – 368 с.
11. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Джон Мейнард Кейнс. – М., 1978. – 421 с.
12. Веблен Т. Теория праздного класса / Торстейн Веблен. – М.: Соцэкгиз, 1984. – 225 с.
13. Mitchel W. C. Lecture notes an types of economic theory. Vol. 1/Mitchell W. C. – N.Y., 1949. – 215p.
14. Тарасевич В.М. Інституціональна теорія: методологічні пошуки і гіпотези // Економічна теорія. – 2004. – № 2. – С. 45-56.
15. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т.3 / Карл Маркс. – М.: Политиздат, 1970. –1084 с.
16. Шастико А. Механизм обеспечения правил (экономический анализ) // Вопросы экономики. – 2002. –№ 1. – С.32-50.
17. Барр Раймон. Политическая экономия: В 2-х тт./ Пер. с фр. –М.: МЭО, –Т.1., 1995. –608с.
18. Малейн Н.С. Правовые принципы, нормы и судебная практика // Государство и право. – 1996. –№ 6. – С.12-19.
19. Lucas R.Jr., Econometric Policy Evaluation: A Critique. In: Brunner K. and Meltzer A.H. (eds.). The Phillips Curve Labor Markets. Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy I (1976), p.19-46.
20. Доллан Э.Дж., Линдсей Д. Рынок: микроэкономическая модель. /Пер. с англ. – С.-Пб., 1992. –496с.
21. Саймон Г. Рациональность как продукт мышления // THESIS. – 1983. – Т.1. – № 3. – С.10.
22. Уильямсон О.И. Поведенческие предпосылки современного экономического анализа // THESIS. –1993. – Т.1.–№ 3. – С. 39-49.
23. Брунер К. Представление о человеке и концепция социума: два подхода к пониманию общества // THESIS. – 1983. – Т.1. – № 3. – С.51-72.
24. Клейнер Г.К. К методологии моделирования принятия решений экономическими агентами // Экономика и математические методы. – 2003. – Т.39. – № 2. – С.167-182.
25. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. – М., 1997.
26. Шастико А. Модели рационального экономического поведения человека // Вопросы экономики. –1998. – № 5. – С. 53 – 67.
27. Швери Т. Теория рационального выбора: универсальное средство или экономический империализм? // Вопросы экономики. – 1997. – № 7. – С. 35 – 52.

Статья поступила в редакцию 15.05.2010

Л.І. ФЕДУЛОВА, д.е.н., професор,
ДУ Інститут економіки і прогнозування Національної Академії наук України

РОЗВИТОК ІНСТИТУТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Сьогодні світова економіка перебуває в стані глибокої трансформації світогосподарських зв'язків, пов'язаної із формуванням економіки знань, якій відводиться важлива роль у становленні нового формату посткризової економічної системи. Особливості даного процесу вимагають від економічної науки, по-перше, дати адекватне трактування й характеристику явищам, що відбуваються в сучасній економіці, а по-друге, запропонувати відповідні форми та моделі організації людської діяльності, які б сприяли розкриттю й реалізації інтелектуального потенціалу кожного суб'єкта господарюючої системи.

За цих умов, особливість ролі інтелектуальної власності в новій економіці визначається зростанням значущості системи охорони об'єктів права інтелектуальної власності у

поширенні процесів інноваційно-технологічної діяльності, передусім у напрямі формування високотехнологічних секторів промислового виробництва, а також посиленням впливу на еволюційні процеси в системі відносин власності, на структуру соціально-економічних відносин та інше.

Аналіз останніх публікацій і досліджень у зазначеній сфері наукового знання [1-3] вказує на їх загальноосвітнє спрямування, що не дозволяє встановити й усвідомити роль інститутів інтелектуальної власності в забезпеченні економічного зростання країни на якісній основі.

Мета статті – проаналізувати стан розвитку інститутів інтелектуальної власності в Україні та виявити його проблемні аспекти.

© Л.І. Федуллова, 2010

Практика дедалі повніше підтверджує теоретичне положення, що кумулятивна природа знання все більше висуває його в ранг ключового фактору людського розвитку. Перше десятиріччя XXI ст. характеризується збільшенням ступеня комерціалізації знання, що стало природним результатом створення й зміцнення глобального режиму інтелектуальної власності, розвитком її окремих інститутів та системи охорони інтелектуальної власності - невід'ємної складової національної інноваційної політики розвинутих країн. Проте результативність такої політики прямо залежить від здатності органів державної влади правильно і своєчасно обирати механізми її реалізації з урахуванням зростаючої ролі знань, інновацій та творчості в суспільстві.

Серед численних рейтингів, якими визначаються оцінки основних елементів національних систем охорони промислової власності, слід відзначити Індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI), що складається Світовим Економічним Форумом, та Міжнародний індекс прав власності (IPRI), американського Альянсу прав власності (Property Rights Alliance).

Так, у Звіті по глобальній конкурентоспроможності за 2009-2010 рр. [4] для 133 країн проаналізовано 12 складових конкурентоспроможності за даними 2008 року: «Інститути», «Інфраструктура», «Макроекономічна стабільність», «Здоров'я і початкова освіта», «Вища освіта і професійна підготовка», «Ефективність ринку товарів і послуг», «Ефективність ринку праці», «Розвиненість фінансового ринку», «Технологічний рівень», «Розмір ринку», «Конкурентоспроможність компаній» та «Інноваційний потенціал». Кожен із зазначених складових включає відповідні елементи (критерії або індикатори). Зокрема, складовим елементом субіндексу «Базові вимоги» є елемент «Інституції», за яким Україна посіла лише 120-ту позицію. В свою чергу серед 19-ти індикаторів елементу «Інституції» для даного дослідження важливими є «Право власності» та «Захист права інтелектуальної власності», за якими Україна займала, відповідно, 127-ме та 108-ме місце.

У дослідженні американського Альянсу прав власності (Property Rights Alliance) з питання гарантії захисту прав власності в різних країнах автори доповіді при складанні «Міжнародного індексу прав власності» (IPRI) оцінювали три субіндекси: LP – правове та політичне середовище, PPR – права власності на

фізичні активи, IPR – право інтелектуальної власності [5]. Так, у Доповіді за 2010 р. серед 125 країн Україна значно погіршила рейтингові оцінки у порівнянні з попередніми роками навіть за умови врахування збільшення кількості країн зі 115 до 125. У порівнянні з 2008-2009 рр. по IPRI в цілому позиції погіршилися на 14-15 позицій, по LP (правове та політичне середовище) – на 8-11 позицій, по PPR (права власності на матеріальні активи) – на 4 позиції і по IPR (право інтелектуальної власності) – на 18-17 позицій. Тобто найбільш проблемною за останній рік виявилася сфера охорони інтелектуальної власності, оскільки місце України за показником захисту ІВ погіршилося на 18-16 позицій, місце за індикатором «піратство в сфері авторського права» – на 28-24 позиції. Більш стабільними експерти визнають позиції в сфері захисту патентів – Україна стабільно посідає 43-45 місця рейтингу. Загалом, міжнародними експертами вказується на значні проблеми в розвитку інституційного середовища і захисту відносин власності в Україні, без яких неможливо забезпечити надійний захист прав інтелектуальної власності для подальшого процесу її комерціалізації.

Серед особливостей нового формату економіки науковці все більше звертають увагу на існування протиріччя так званої «дилеми знання» до якої причетними стають інститути інтелектуальної власності, які забезпечують поширення нового знання при збереженні стимулів приватного інвестування в його створення. Сутність зазначеної дилеми полягає в тому, що з одного боку виступає інститут права інтелектуальної власності, що опосередковує процес комерціалізації знання, а з іншого – системи відкритого знання, в основі яких лежить принцип максимально швидкого поширення нових знань. Так, у якості основних форм систем відкритого знання слід зазначити «відкрити» науку й «співтовариства знання», орієнтовані на створення й поширення нових знань [6].

Право інтелектуальної власності в Україні представлено чотирма інститутами, що утворюють, відповідно, авторське право, патентне право, інститут засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту й виробленої ними продукції (робіт, послуг) та інститут охорони нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності. Слід зазначити, що українське законодавство в галузі права інтелектуальної власності несуттєво відрізняється від законодавства розвинутих країн, тому, надалі говоря-

чи про інститут інтелектуальної власності, будемо мати на увазі українське законодавство.

Виключні права власників охоронних документів на використання об'єктів права інтелектуальної власності, у тому числі технологій, визначені нормами глобального, міжнародних регіональних або національного законодавства. Законодавство про комерційну таємницю й патентне право сприяють дослідженням і розвитку нових ідей. Авторське право сприяє створенню літературних, художніх і музичних добутоків, а також програмного забезпечення для комп'ютерів. Законодавство про товарні знаки «погоджує» продукт із його виробником. В останні роки виник цілий ряд нових форм інтелектуальної власності. І кожний із пов'язаних з ними інститутів права має свою індивідуальну історію розвитку й свої цілком конкретні завдання.

У галузі охорони інтелектуальної власності сьогодні існує два основні інститути міжнародного рівня й ряд регіональних організацій. Основними міжнародними організаціями є ВОІВ (Всесвітня організація інтелектуальної власності) і СОТ (Світова торговельна організація). Саме на ці інституції покладено виконання важливих функцій. Зокрема, вони

відповідають за складання й перегляд основних міжнародних договорів у галузі охорони інтелектуальної власності. До того ж не тільки розробляють такі договори, але й у відповідних випадках примусово здійснюють їхнє виконання, що досить важливо. Важливо також зазначити, що Європейський союз відкрив регіональне бюро по товарних знаках і в цей час займається розробкою регіонального законодавства в даній сфері.

За даними ВОІВ, опублікованими у 2009 р. [7], нами визначено пріоритетні напрями патентування в Україні (рис. 1). Так, найбільше подано заявок на патенти за класом I «Електротехніка» (підкласи «комп'ютерна техніка», «електроустаткування» і «телекомунікації»), а також підкласу «медичні технології» класу II. Загалом аналіз показав, що для України пріоритети патентування знаходяться в площині технологій третього-четвертого укладів («матеріали, металургія», «вимірювання», «цивільне будівництво»), і практично не патентуються винаходи за підкласами «нанотехнології», «ІТ-методи управління», «цифровий зв'язок», тобто новітнього – шостого технологічного укладу, що визначає зміст і особливості економіки XXI століття.

Рис. 1. Питома вага підкласів заявок на патенти, поданих Україною протягом 2002-2006 рр.

Слід зазначити, що термін "авторське право" аналізується у сучасній науковій літературі у двох взаємопов'язаних аспектах: 1) як сукупність правових норм, що регулюють відносини з приводу створення та використання творів науки, літератури і мистецтва; 2) як сукупність особистих майнових та немайнових прав, що належать автору у зв'язку зі створенням конкретного літературного, наукового чи мистецького твору. Охорона авторського права поки що не набула такого ж значення для економістів, як патентна система, в результаті чого відбулася недооцінка економічної значимості зазначеного інституту інтелектуальної власності. Серед основних причин, що пояснюють таку ситуацію, є той факт, що традиційно ідея охорони авторського права розвивалася переважно як соціально-правова система. До того ж, згідно норм міжнародного права, реєстрація об'єктів авторського права носить факультативний характер і не є обов'язковою, тому відсутня відповідна статистика для економічного аналізу.

Проте в інноваційноактивних країнах розуміють, що авторське право не являється виключно правовою категорією, а економіко-правовим інститутом, невід'ємною частиною багатства держав і активів компаній. Воно стало основою розвитку багатьох галузей промисловості, забезпечуючи зростання доданої вартості, збільшення робочих місць і обсягів зовнішньої торгівлі. Так, згідно оцінок фахівців, частка галузей промисловості, заснованих на авторському праві, у світовій економіці на початку нового тисячоліття складала 7,3% (2,2 трильйони доларів), при цьому зростання у цих галузях складало у середньому 5% на рік, що більше, ніж середнє зростання всієї світової економіки. [8-9]. За даними Держкомстату України доходи підприємств у сфері радіомовлення і телебачення з 2000 по 2005 рік склали 7 075 млрд. грн., а доходи організацій кабельного телебачення - 115, 6 млрд. грн. Навіть ці окремі показники свідчать про вагомий внесок і значні невикористані резерви індустрії авторського права в економіці держави.

На глобальному рівні під егідою Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) розроблені і набули чинності численні міжнародні договори та конвенції, виникли і реорганізувалися адміністративні структури. Укладені багатосторонні договори і конвенції визначають міжнародно визнані стандарти захисту об'єктів права інтелектуальної власності в кожній країні, що є стороною договірних

відносин. Зважаючи на прискорення розвитку технологій і глобалізацію торговельних відносин, багатосторонні договори дозволяють одночасно захищати об'єкти права інтелектуальної власності, передусім винаходи, торгові знаки, а також промислові зразки в декількох країнах. Крім того, ВОІВ намагається узгоджувати національні і регіональні системи охорони та спрощувати процедуру реєстрації об'єктів права інтелектуальної власності.

На регіональному рівні формування систем охорони прав інтелектуальної власності відбувається в рамках формальних і неформальних інтеграційних об'єднань. Прикладом формального інтеграційного об'єднання є Європейський Союз, у якому розроблено і реалізується стратегія інноваційного розвитку (Лісабонська стратегія та індикативні плани щодо її реалізації), вдосконалюється нормативно-законодавча база, створюються спеціальні інституції (наприклад, Європейське патентне відомство) та ін. Прикладом неформального об'єднання національних патентних систем є Євразійське патентне відомство.

Європейська патентна організація (ЄПО) є міжурядовою організацією, до складу якої входять держави-члени ЄС, кандидати на вступ до ЄС та інші країни Європи – усього 34 країни. Виконавчим органом Європейської патентної організації є Європейське патентне відомство (ЄПВ), штаб-квартира якого розташована в Мюнхені. У співробітництві з національними патентними відомствами держав-членів ЄПВ здійснює підтримку мережі центрів патентної інформації («центри РАТЛІВ») по всій Європі, попередниками якої були групи національних патентних бібліотек (РАТent LIBraries), що одержали широке поширення в державах-членах. Ряд центрів РАТЛІВ розташовані в національних патентних відомствах і університетах. Основна мета мережі РАТЛІВ складається в забезпеченні можливості для центрів патентної інформації здійснювати зв'язок і працювати один з одним у зручних і надійних умовах.

Слід також враховувати, що у сучасних умовах захист та контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності повинні сприяти запровадженню технологічних нововведень та передачі і розповсюдженню технологій для спільної вигоди виробників і користувачів технологічних знань у такий спосіб, що сприяє соціальному та економічному добробуту, а також балансу прав і обов'язків (стаття 7 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної

власності – ТРІПС, чинної для країн-членів Світової організації торгівлі). Тобто, захист прав має бути спрямованим не лише на отримання належної винагороди за використання права інтелектуальної власності, але й на впровадження новачій у всі сфери життєдіяльності людства.

Нематеріальні активи в епоху становлення економік, що базуються на знаннях, дозволяють забезпечувати конкурентоспроможність окремих країн на ринках високотехнологічної та наукоємної продукції. При цьому зростає питома вага товарів і послуг, які виробляються з використанням об'єктів права інтелектуальної власності, захист яких від несанкціонованого копіювання і підробки забезпечується нормами національного і міжнародного права. Водночас, країни-лідери у створенні та володінні об'єктами права інтелектуальної власності використовують міжнародно визнані інструменти (передусім санкції) щодо захисту національних інтересів проти виробників та постачальників контрафактної продукції. Інститути інтелектуальної власності виникли у Західних країнах як відповідь на технологічні зміни у способах використання результатів творчої діяльності, і в цьому сенсі вони показали велику здатність адаптуватися до змін, що відбуваються у суспільстві з розвитком технологій.

Одним із важливих напрямів становлення національної системи охорони інтелектуальної власності є забезпечення високої динаміки подач заявок на винахід за різними процедурами, а також реєстрації патентів на винаходи. Відомо, що кількість патентних заявок, поданих у світі, постійно зростає. Згідно зі статистичними даними ВОІВ на кінець 2006 р. в усьому світі діяло близько 6,1 млн. патентів.

В 2008 р. кількість міжнародних патентних заявок, поданих по процедурі Договору ВОІВ про патентну кооперацію (РСТ), зросло на 2,4% і досягло майже 164 тис. [10]. Хоча темпи зростання були досить скромними в порівнянні із середніми темпами зростання в попередні три роки, які становили 9,3% на рік, загальна кількість заявок в 2008 р. була найбільшою серед отриманих за рік за процедурою РСТ. Слід також зазначити, що РСТ з 1978 р. пропонує винахідникам і промисловості вигідний інструмент одержання міжнародної патентної охорони: шляхом подачі однієї «міжнародної» патентної заявки по процедурі РСТ охорона на винахід може запитуватися одночасно в кожній із 130 договірних країн. Заявники і

патентні відомства держав-членів РСТ користуються однаковими формальними вимогами і централізованою міжнародною публікацією, які передбачає система РСТ.

Аналіз даних Державного департаменту інтелектуальної власності України за 1992-2008 рр. свідчить про нестабільність ситуації з відновленням активності суб'єктів ринку до реєстрації патентів, корисних моделей, знаків для товарів і послуг, ліцензійних договорів на використання об'єктів промислової власності, договорів про передачу прав на об'єкти промислової власності тощо. При цьому, національні заявники не проявляють активності щодо захисту об'єктів промислової власності на зовнішніх ринках (за міжнародними процедурами), що пов'язано як з об'єктивними, так і суб'єктивними причинами. Зокрема, негативну роль зіграла невизначеність правового поля та руйнування патентно-інформаційної системи у перші роки незалежності. Припинення дії Закону СРСР «Про винаходи в СРСР» після розпаду Радянського Союзу і набуття чинності з 18 вересня 1992 р. «Тимчасового Положення про правову охорону об'єктів промислової власності і раціоналізаторських пропозицій в Україні» визначили розрив правового поля щодо утворення системи правової охорони України об'єктів промислової власності (винаходів, промислових зразків, товарних знаків).

В останні роки продовжувалася тенденція щодо зменшення чисельності творців (винахідників, авторів промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій). Якщо у 2006 році у порівнянні з 2005р. ця кількість зменшилася на 2,8% і склала 41,1 тис., то у 2008 році – на 10,7% і складала 36,8 тис. осіб. Проте, якщо порівняти чисельність творців у 2006 р. з чисельністю 1995р., то можна відмітити скорочення у майже 1,6 рази. У 2006 р. в розрахунку на 10 тис. середньооблікової чисельності штатних працівників припадало 36 творців (у 2005р. – 37).

У 2006 р. витрати підприємств та організацій України, пов'язані з охороною прав на об'єкти промислової власності та використанням раціоналізаторських пропозицій, збільшилися з 92,5 млн.грн. у 2005 р. до 98,8 млн.грн. у 2006р., з яких 3% складала оплата зборів та мита, пов'язаних з видачею охоронних документів, 75,2% – виплата винагороди винахідникам та авторам промислових зразків і раціоналізаторських пропозицій. Кількість використаних у виробничому процесі винаходів у порівнянні з попереднім роком зменши-

лася на 19,8%, в той же час кількість використаних корисних моделей зросла на третину, промислових зразків – на 22,2%.

Протягом останніх років спостерігається постійне зменшення кількості впроваджених у виробництво раціоналізаторських пропозицій: у порівнянні з 2005р. їх число зменшилося на 5,5%, з 2004р. – на 10%, з 2003р. – на 13%, з 2002р. – на 22%, з 2001р. – на 26%, а з 1995р. – у 2,39 рази.

Розподіл кількості промислових підприємств, що виконували роботи по створенню і використанню об'єктів промислової власності (ОПВ) та раціоналізаторських пропозицій (рис. 2), показує незначні зміни кількості підприємств в цілому по промисловості при досить низькому рівні активності за період 2003-2006 рр. (515 підприємств у 2006р. і 604 підприємства у 2003р.) Проте в 2006р. їх кількість у порівнянні з 2005р. скоротилася на 18,5%, а у 2008 році порівняно з 2003 роком – на 21,9 %.

Особливо загрозливою для інтеграційних процесів є негативна тенденція низької загальноекономічної діяльності у сфері отримання охоронних документів, що пояснюється низькою організаційною активністю ринку про-

мислової власності в цілому, та низьким технологічним рівнем більшості продукції, а також цілою низкою причин, в тому числі: нестабільністю економічної ситуації і різким спадом виробництва в 90-ті роки; високими вимогами до відбору винаходів; зростанням вартості оплати всіх операцій, пов'язаних з реєстрацією об'єктів інтелектуальної власності і підтримкою статусу патенту та інше.

Поява нових технологій передачі та обробки інформації зумовила необхідність переглянути правові підходи до захисту такого важливого компоненту інформаційного суспільства, як бази даних. Безперечно, охорона баз даних авторським правом не є достатньою з двох причин: *по-перше*, не всі бази даних відповідають критерію творчої діяльності їх укладача; *по-друге*, авторське право охороняє форму об'єкта в цілому, а для баз даних важливіше наповнення, а не форма. Слід також враховувати, що при розгляді цього питання, існує *наднаціональний характер використання електронних баз даних у мережі Інтернет*, який значною мірою заперечує можливість забезпечити надійні правові гарантії укладачам баз даних у межах однієї країни.

Рис. 2. Темпи зростання кількості підприємств, що виконували роботи по створенню і використанню об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій за деякими видами економічної діяльності

Джерело: Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2007 році. – К. Держкомстат України. – С. 281; дані Держкомстату за 2008 р. та розрахунки автора

Введення Євросоюзом спеціальної охорони баз даних стало першою спробою на регіональному рівні гармонізувати національні законодавства в цій сфері. Аналізуючи накопичений досвід, постійний комітет ВОІВ з авторського права і суміжних прав відмічає значний ріст продажу CD-ROM і он-ланових послуг в країнах ЄС, ріст пропозиції баз даних як наукового, так і комерційного спрямування. Більшість з цих інформаційних продуктів розповсюджуються тільки в країнах ЄС, оскільки там *право sui generis гарантує безпечно правове середовище виробникам таких продуктів*.

В цілому позитивно оцінюючи законодавчі ініціативи Євросоюзу, одночасно слід зауважити, що ціла низка специфічних проблем зумовлює необхідність вкрай обережного підходу до запровадження особливого правового регулювання баз даних. Необхідно забезпечити певний баланс між гарантією прав виробників баз даних та розповсюдженням інформації. Виключення та обмеження майнових прав виробників баз даних щодо порядного використання ("fair use"), наукових досліджень та державної інформації є важливим засобом збереження рівноваги прав виробників та суспільних інтересів.

З розвитком міжнародного науково-технічного співробітництва України з промисловими розвиненими країнами питання, пов'язані з купівлею-продажем технологій, що включають передачу знань, науково-технічного, комерційного і управлінського досвіду (ноу-хау), набувають особливої актуальності і вимагають комплексного регулювання перш за все на національному рівні.

В Україні термін *ноу-хау* вживається у Законах України "Про іноземні інвестиції", "Про інвестиційну діяльність", у міжнародних торгових договорах між Україною і США, Європейським співтовариством, в конвенціях про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна, у підзаконних актах Кабінету Міністрів, міністерств і відомств. Однак чіткого нормативного визначення його у національному законодавстві немає.

Більшість українських науковців, винахідників, розробників науково-технічної продукції зовсім незнайомі з юридичними аспектами ноу-хау, його специфікою, що призводить до значних матеріальних втрат при спробі комерціалізації розробок. До недавнього часу вітчизняні науково-технічні журнали, наприклад, розкривали у публікаціях до 80% ноу-хау. Спробуємо дати аналіз міжнародної прак-

тики правового регулювання цього об'єкту інтелектуальної власності.

Зважаючи на те, що поняття комерційної таємниці може охоплювати всі аспекти діяльності суб'єкта права, що порядок її захисту може встановлюватись суб'єктом права довільно, а також те, що комерційна таємниця стосується значного обсягу суспільних відносин, виникає необхідність прийняття спеціального Закону "Про охорону прав на комерційну таємницю".

В останні десятиліття в світі спостерігається зміцнення інституту інтелектуальної власності, а саме: різке збільшення кількості отриманих патентів, поширення прав інтелектуальної власності на нові сфери та їх глобальний характер, зростання рівня захисту, поява нових правових інститутів.

Сучасні процеси глобалізації розгортаються в умовах нової економіки, де основним фактором виробництва стають інформація та новітні технології, підвищується значення інтелектуальної власності як товару і капіталу. За таких умов місце країни у світі все більше залежить від ефективної інституційної системи охорони інтелектуальної власності, в якій економічні, правові та організаційні механізми перебувають у тісній взаємодії, забезпечуючи інноваційний розвиток.

Що стосується створення та захисту об'єктів інтелектуальної власності в Україні, то на наш погляд, саме тут є резерви, виявлення і використання яких має бути головною умовою реалізації інтелектуального потенціалу для підвищення ефективності національної економіки на шляху до економічного зростання на якісній основі. Проблема полягає в необхідності прискорення процесу розробки на державному рівні механізмів, спроможних не тільки виявити, але й зацікавити власників ОІВ у їхньому використанні з метою одержання прибутку від продажу інноваційної продукції й інтелектуального продукту на умовах ліцензійних угод. Це може бути одним з джерел поповнення бюджету країни.

В зв'язку з цим, нагальною постає проблема регулювання ринку промислової власності, яка полягає у розробленні і реалізації такого нормативно-правового механізму, який би враховував особливості правовідносин національного, міждержавного і міжнародного характеру стосовно окремих видів промислової власності (патентів на винаходи, промислових зразків, корисних моделей тощо, свідоцтв про реєстрацію торгових марок, географічних

позначень тощо). При цьому слід відзначити, що незважаючи на відмінності у рівнях розвитку окремих країн, переважна більшість проблем розвитку національних ринків промислової власності пов'язана з необхідністю врегулювання прав на об'єкти промислової власності, які створені з державних джерел фінансування, а також стимулюванням їх впровадження з метою активізації інноваційних процесів.

Слід визнати, що методи та інструменти державного регулювання, які спрямовувалися на розвиток національної системи охорони інтелектуальної, у т.ч. промислової, власності, не призвели до підвищення ефективності правовідносин стосовно об'єктів права промислової власності як в економіці в цілому, так і на її регіональному рівні. Вдосконалення механізмів державного регулювання в цій сфері потребує комплексного підходу та зосередження на використанні непрямих методів та інструментів стимулюючого характеру.

Реалізувати потенціал управління промисловою власністю можливо лише за умови створення реально діючої національної інноваційної системи в Україні, яка сприятиме відтворенню повноцінного інноваційного процесу з адекватним механізмом системного управління на рівні регіонів. З цих позицій, актуальною постає проблема вибору правильних стратегічних пріоритетів щодо формування системи управління промисловою власністю з врахуванням світових тенденцій та викликів зовнішнього середовища.

Література

1. Сілаєв В.І., Гавенко В.В. Економіка інтелектуальної власності. – Донецьк, ДонДУУ, 2007. – 200с.
2. Бовин А.А., Чередникова Л.Е. Интеллектуальная собственность: экономический

аспект. – М. ИНФРА-М, Новосибирск, 2001. – 216 с.

3. Базилевич В.Д. Интеллектуальная собственность. – К.:Знання, 2006. – 431с.

4. The Global Competitiveness Report 2009-2010 / World Economic Forum. – Geneva, Switzerland. – 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org>

5. INTERNATIONAL PROPERTY RIGHTS INDEX (IPRI). 2010REPORT. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://internationalpropertyrightsindex.org/ukraine-c107>

6. Foray D. The Economics of Knowledge. – Cambridge, MA: The MIT Press, 2006. – N. 1. – P. 1-13.

7. Patent applications by field of technology and country of origin: 2002-2006 total. – WIPO Statistics Database, July 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/patents/>

8. Гантчев Д. Экономическая значимость авторского права и базирующихся на нем отраслей промышленности. <http://www.fips.ru/avp/gantchev>.

9. Чухно А.А. Інформаційна постіндустріальна економіка: теорія і практика. Т 2., НАН України. Київський національний університет ім.Тараса Шевченка, Науково-дослідний фінансовий інститут при Міністерстві фінансів України. – К., 2006 – С.223-270.

10. Глобальный экономический спад 2008 г. влияет на подачу международных патентных заявок. Женева, 27-01-2009. PR/2009/583. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.wipo.int>

Статья поступила в редакцию 28.05.2010